

УДК 398.8(477)+177]:305-055.2+316.334.55
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2025.160.5>

Аліса ДАНИЛЕВИЧ, канд. іст. наук, асист.

ORCID ID: 0000-0002-7813-1209

e-mail: danilevich_78@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Наталія КОЛОМІЄЦЬ, канд. іст. наук, асист.

ORCID ID: 0000-0001-8824-7814

e-mail: ndmukh@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОБРАЗ СІЛЬСЬКОЇ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ

Вступ. Українська народна пісенна творчість є одним із найважливіших джерел дослідження культурних цінностей, соціальних відносин і світоглядних уявлень традиційного суспільства. Образ сільської жінки посідає в ній центральне місце, відображаючи її роль у родині, громаді, праці й обрядовій сфері. Дослідження цього образу дає змогу глибше зрозуміти традиційні уявлення про жіночість, моральні й етичні норми, а також механізми збереження та трансляції соціального досвіду через усну народну творчість. Особливої актуальності ця тема набуває в контексті сучасних змін у гендерних ролях і переосмислення традиційних культурних цінностей. Пропонована публікація має на меті здійснити комплексний аналіз образу сільської жінки в українських народних піснях, визначити ключові теми та мотиви, що стосуються жіночого образу, розкрити їхнє символічне значення та дослідити, яким чином через пісенну традицію передавалися соціальні функції жінки в родині та громаді.

Методи. Для досягнення поставленої мети використано низку міждисциплінарних методів: пісенний текстологічний аналіз для вивчення тематичних домінант і мотивів, семіотичний аналіз для інтерпретації символічного значення жіночих образів, історико-культурний метод для співвіднесення пісенного матеріалу з реальними соціальними процесами, а також порівняльний аналіз для виявлення спільних і специфічних рис у фольклорі інших слов'янських народів. Окрім того, застосовано гендерний підхід, що допомагає дослідити особливості сприйняття жіночої ролі в суспільстві через народнопісенну традицію.

Результати. Дослідження засвідчило, що в українських народних піснях сільська жінка постає багатограним образом, що поєднує риси турботливої матері, вірної дружини, працюючої господині й активної учасниці громадського життя. У піснях підкреслено важливість жіночої праці, її моральних чеснот, стійкості перед життєвими труднощами. Відображено також емоційний світ жінки – її радощі, тривоги, смуток, що передаються через ліричні мотиви. Встановлено, що українська народна творчість не лише відтворює побутові реалії, а й формує ідеальний жіночий образ, який є носієм традиційних моральних цінностей.

Висновки. Аналіз українських народних пісень засвідчує, що образ сільської жінки відіграє важливу роль у фольклорній традиції, етілюючи ключові морально-етичні ідеали та соціальні настанови. Через пісенну творчість транслювалися уявлення про обов'язки жінки, її життєве призначення, а також механізми соціальної взаємодії в традиційному українському суспільстві. Дослідження цього образу не лише поглиблює розуміння народного світогляду, а й сприяє збереженню культурної спадщини, надаючи можливість переосмислити традиційні гендерні ролі в сучасному суспільстві.

Ключові слова: фольклорні традиції, наративні структури, культурна ідентичність, соціальні ролі, художня репрезентація.

Вступ

Проблема дослідження образу сільської жінки в українських народних піснях є надзвичайно актуальною, оскільки вона дає змогу глибше зрозуміти роль жінки в культурній і соціальній структурі українського села. Народна пісня, як важливий елемент усної народної творчості, містить у собі численні образи, що відображають світогляд, моральні цінності, а також традиційні уявлення про місце жінки в родині та суспільстві. Постать жінки в народних піснях не тільки відображає ідеали та стереотипи того часу, а й демонструє складність її соціальної ролі, багатогранність емоційних переживань.

Нині з'являються роботи, що досліджують різні аспекти жіночого образу в українському фольклорі, зокрема у контексті родинно-побутових пісень, пісень весільної обрядовості, а також пісень, що висвітлюють жіночі долі в умовах складних соціальних змін. Проте більшість досліджень не торкається всебічного аналізу образу сільської жінки, зокрема в контексті її взаємодії з родиною та соціумом через призму пісенного фольклору.

У пропонованій статті проаналізовано образ сільської жінки в українських народних піснях, звернувши увагу на його символічне наповнення та культурні коди, що передаються через такі фольклорні жанри, як обрядові пісні, пісні про працю, кохання та родинні зв'язки. Важливим аспектом дослідження стане вивчення ролевих функцій

жінки, її впливу на формування морально-етичних норм і соціальних традицій, що були характерні для українського села.

Огляд літератури. Аналіз наукових джерел свідчить про глибоку зацікавленість дослідників питанням жіночого образу в українській літературі та культурі. Значну увагу, зокрема, приділено психологічним аспектам цього образу, що простежується у працях Кукуленко-Лук'янець (2019). Авторка досліджує відображення жіночих характерів у літературі, розкриваючи їхню психологічну глибину й особливості сприйняття жінок у суспільстві.

Проблематика художньої репрезентації жіночності також є важливою складовою сучасного літературознавства. Дослідження Башкирової (2020) демонструє, як у романах сучасних українських письменників формуються різноманітні жіночі архетипи, що відображають як традиційні, так і модерні концепти фемінності. Окремий пласт досліджень стосується загального вивчення жіночого образу в українській літературі. Шишкова (2022) звертає увагу на соціокультурні трансформації у сприйнятті жінки через призму художніх текстів, аналізуючи, як змінювався цей образ під впливом історичних і суспільних чинників.

Емоційна складова жіночих персонажів також є предметом глибокого аналізу. Як зазначає Качак (2022), у сучасній українській прозі для підлітків емоції є ключовим засобом вираження гендерної ідентичності персонажів.

© Данилевич Аліса, Коломієць Наталія, 2025

Її дослідження допомагає зрозуміти, яким чином емоційність використовується для побудови жіночих образів у літературному дискурсі. Ще одним цікавим напрямом досліджень є типологізація жіночих образів. Шульга (2022) у своєму аналізі творів В. Чемериса виділяє різні типи жіночих персонажів, що формуються під впливом суспільних реалій і жанрових особливостей твору. Не менш важливою є тема трансформації жіночих образів у сучасній візуальній культурі, зокрема Заспа (2022) досліджує, як у мистецтві часів незалежності змінюється символіка жіночих постатей, відображаючи нові соціокультурні тенденції та уявлення про жінку.

Деякі вчені зосереджуються на вивченні конкретних мистецьких персоналій. Іваницька (2020), наприклад, аналізує жіночі портрети у творчості А. Коцки, розглядаючи їх як відображення певних соціальних й естетичних концепцій. Тематичний спектр наукових праць охоплює також історичні аспекти формування жіночого образу. Лях (2022) розглядає його в українській новелі кінця XIX – початку XX ст., висвітлюючи особливості поетики та художньої антропології жіночих персонажів.

Отже, хоча існує значний обсяг досліджень, що розкривають різні аспекти жіночого образу в українській літературі та мистецтві, питання відображення саме сільської жінки в українських народних піснях залишається недостатньо висвітленим. Це зумовлює необхідність подальших студій, спрямованих на аналіз функціональної ролі жіночого образу в народнопісенній традиції.

Мета статті полягала в аналізі образу сільської жінки в українських народних піснях, зокрема через дослідження її ролевих функцій у родинному та соціальному житті.

Завдання статті:

- проаналізувати образ сільської жінки в українських народних піснях, зокрема в обрядових і родинно-побутових піснях;
- визначити ключові теми та мотиви, що стосуються жіночого образу, і виявити їхнє символічне значення;
- дослідити, як через пісенну традицію передавалися соціальні функції жінки в родині та громаді.

Методи

Дослідження образу сільської жінки в українських народних піснях ґрунтується на комплексному міждисциплінарному підході, що поєднує методи фольклористики, літературознавства, культурології та соціальної антропології. Вибір методологічної бази обумовлений необхідністю глибокого аналізу фольклорних текстів з урахуванням їхнього історико-культурного контексту, символіки та соціальних функцій.

Основним методом дослідження постає пісенний текстологічний аналіз, що допомагає виявити структурні особливості народних пісень, визначити їхні тематичні доміанти, характерні образи та мотиви, а також простежити стійкі формули, що використовувалися для відображення жіночої долі. Цей метод дає змогу встановити, яким чином у піснях транслювалися уявлення про роль жінки в родині, громаді, праці та ритуальній сфері.

Для виявлення символічного значення ключових мотивів у народних піснях застосовується семіотичний аналіз, що допомагає інтерпретувати образи, пов'язані з жінкою, через призму традиційної української культури. Наприклад, вивчаються такі символи, як хустка (символ жіночої честі), жито (образ життєвої сили), калина (символ дівочої краси та долі), вода (очищення, смуток, доля) тощо.

Для реконструкції соціальних функцій жінки та її ролі в громаді застосовано історико-культурний метод, що допомагає зіставити народнопісенні уявлення з реальними

суспільними процесами, які відбувалися в традиційному українському селі. Це дає змогу встановити, як змінювалися ідеали жіночності залежно від історичних періодів, соціального устрою та регіональних особливостей.

Важливе місце у дослідженні посідає гендерний аналіз, що сприяє розкриттю специфіки жіночого досвіду, представленого в народній творчості. Він допомагає дослідити, як пісенний фольклор формує та передає традиційні уявлення про жіночі обов'язки, моральні цінності й емоційний світ, а також які гендерні стереотипи закріплювалися в пісенній традиції.

Отже, поєднання різних методів і підходів дає змогу не лише проаналізувати образ сільської жінки в українських народних піснях, а й виявити глибинні смисли, що відображають соціальні й культурні особливості українського традиційного суспільства.

Результати

Фольклор є невід'ємною частиною духовної культури будь-якого народу, оскільки через нього зберігаються та передаються важливі уявлення, традиції і моральні орієнтири, що формують світогляд нації. У кожному фольклорному творі відображаються глибокі національні особливості, що збагачують культурну спадщину народу. Однак, попри свою універсальність, фольклор має певні специфічні риси, що визначають індивідуальність кожного етносу. І в цьому контексті важливим є розгляд образу жінки, оскільки через усну народну творчість можна простежити, як змінювались і зберігались уявлення про її роль у суспільстві та родині.

Постать жінки в українському фольклорі посідає важливе місце, оскільки вона не лише є об'єктом зображення, але й активно формується як символ культурних, моральних і соціальних норм. Пісні, казки, приказки, перекази – це ті жанри народної творчості, через які відображались уявлення про жіночі ролі, її взаємини із чоловіком, родиною, суспільством. Український фольклор, зокрема, є важливим джерелом для дослідження ролі жінки, її місця в родинній та суспільній структурах. Сім'я, як основна соціальна одиниця, у фольклорі традиційно асоціюється з жінкою-матір'ю, берегинею домашнього вогнища, а її образ у багатьох піснях, особливо обрядових, постає як символ родинної єдності і стабільності (Менший, 2016).

Фольклор, зберігаючи образ жінки, також відображає і її трудові функції, емоційні переживання, зокрема через пісні про працю, кохання, розлуку й інші аспекти повсякденного життя. Пісенна традиція допомагає побачити не тільки побутову роль жінки, але й соціальне та моральне значення її образу в конкретній етнічній спільноті. Наприклад, образ жінки в обрядових піснях, таких як весільні чи похоронні, часто виражає символічні моменти життєвого циклу, відображаючи не лише емоційний стан жінки, а й морально-етичні уявлення про її місце у світі.

Фольклор виявляється не тільки носієм культурної ідентичності, а й важливим інструментом для формування колективних уявлень про місце жінки у традиційному суспільстві. У цьому контексті особливу увагу варто звернути на обрядову пісенність, яка дає змогу виявити не лише морально-етичні орієнтири, а й емоційне наповнення образу жінки, її функцію в підтриманні сімейних і соціальних структур. Обрядові пісні часто містять символи, що пов'язані з жіночими ролями в обрядових циклах – від народження до смерті, і це допомагає зрозуміти, як фольклор передавав через свою образність і метафоричні коди концепцію жіночої долі в умовах традиційного українського суспільства.

Роль сільської жінки в календарно-обрядовій пісенності глибоко відображає традиційні уявлення про її місце та функції в суспільстві, що формувалися упродовж століть. Обрядові пісні супроводжували найважливіші етапи життєвого та господарського циклу, слугуючи не лише засобом вираження емоцій, але й способом передавання культурного досвіду, світоглядних уявлень, морально-етичних норм. Вони відображали усталені уявлення про соціальну роль жінки, зокрема її працю, статус у родині, стосунки з чоловіком, дітьми, громадою. Через символіку і художню образність календарно-обрядової пісенності простежується зв'язок жінки з природою, зокрема із землею, родючістю, життєдайною силою, що було надзвичайно важливим для традиційного аграрного суспільства (Чуй, 2015).

В українському сільському середовищі жінка була головною учасницею багатьох обрядових дійств, зокрема тих, що мали магічно-захисний характер, спрямований на забезпечення добробуту, родючості, злагоди. Однією з найпоказовіших сфер, де відображалася її роль, є зимовий обрядовий цикл – колядки та щедрівки. У цих піснях образ жінки часто представлений у ролі господині, яка зустрічає гостей, щедро накриває на стіл, благословляє працю чоловіка та дітей. У багатьох колядках, наприклад, звучать побажання родині, що прямо асоціюються із жінкою як берегинєю домашнього затишку:

А в нашого газди красная господиня,
Що встає раненько, йде до криниці,
Бере срібне відерце, набирає водиці,
Щоб пшениця родила, щоб овечки ягнилися.

Жінка тут постає не лише як турботлива господиня, а і як символ процвітання та добробуту всієї родини. Її діяльність пов'язується з водою – життєдайним елементом, що вважається джерелом плодючості та врожайності, що знову ж таки закріплює її роль як зв'язкової ланки між природою і людиною (Яковлева, 2021).

Окремо варто розглянути роль жінки у весняній обрядовій пісенності. Веснянки та гаївки, які виконували під час зустрічі весни, відображають ідеалізований образ молодої дівчини – символу чистоти, краси, пробудження життя. Жінка тут асоціюється з квітучою природою, її зображують у метафоричному ряду з вишнею, черешнею, трояндою, що підкреслює її ніжність та привабливість:

Стояла тополя край чистого поля,
Ніхто не рубає, вітер читає.
А хто тую тополя рубатиме,
Той свою доленьку згубить.

Обрядова пісенність у цьому контексті часто несе функцію застереження. У багатьох веснянках і купальських піснях, зокрема, передаються традиційні уявлення про жіночу долю, її залежність від вибору чоловіка, від соціального середовища. Дівчина, яка легковажно ставиться до своєї честі, порівнюється з тополею, яку рубають, що вказує на суспільну засуджувальність порушення моральних норм.

Значну роль у календарно-обрядовій пісенності відігравала також жіноча праця, що відображалася у жнивварських і косарських піснях. Жінка була головною трудівницею в полі, тому її образ тісно пов'язаний із землею, зерном, урожаєм. У жнивварських піснях часто згадують молодич, які жнуть пшеницю, формуючи разом із чоловіками ритуальний хід завершення польових робіт. Висловлюється шанобливе ставлення до їхньої праці, а іноді й певний елемент жартівливості, пов'язаний із молодими незаміжніми дівчатами, які приходять у поле допомагати:

Ойшла дівчинонька в поле жати,
Почала серпиком жито жати,

А той серпик в руках ся зломив,
Жнець дівчину в жарт обійняв.

У такій символічній формі відображено мотив праці та залицяння, що є одним із центральних у фольклорі. З одного боку, жінка постає як працююча селянка, з іншого – як об'єкт уваги молодого чоловіка, що відображає традиційну народну ментальність, де праця й особисте життя нерозривно пов'язані.

Важливою ланкою в обрядовому фольклорі є осінній цикл, де також значну роль відіграє жінка. У піснях, що супроводжують завершення господарського року, часто згадують господиню, яка приймає дари землі, дякує за врожай. Її роль як берегині родини особливо помітна в обрядах, пов'язаних зі зберіганням зібраного збіжжя та підготовкою до зими. Відомі численні пісні, у яких жінка готує обжинки, формує ритуальні короваї, виконує магічні дії, спрямовані на забезпечення добробуту в домі. Символічне значення має мотив "останнього снопа", який називали "дідом" або "бороною". Його приносили в хату, і саме господиня мала його прийняти та здійснити ритуальне годування, щоб забезпечити добрий урожай на наступний рік. У народних піснях цей момент відображено такими словами:

Ой жниво моє, жниво, жниво уродливе,
Ой хто ж тебе жав, той буде багатий,
А хто ж тебе брав, той буде щасливий.
А хто ж тебе в снопи клав,
Той буде ситий цілий рік!

Такі пісні свідчать про сакралізацію жіночої праці в осінній період, адже саме господиня виконувала ритуальні дії, пов'язані з прийняттям врожаю, приготуванням святкових страв і збереженням зерна на зиму. У деяких регіонах існувала традиція, коли молодичі вилили хоро-води навколо останнього снопа, закликаючи землю відпочити та набратися сил до нового врожаю. Усе це підкреслює, що жінка в українській традиційній культурі не лише виконувала побутові й господарські функції, а й була головною учасницею магічних ритуалів, пов'язаних із землею та її родючістю.

Календарно-обрядова пісенність є важливим джерелом вивчення ролі сільської жінки в традиційному суспільстві. Вона відображає не лише її працю, але й соціальні та моральні функції, що розкриваються в широкому спектрі мотивів – від образу нареченої у весільних піснях до турботливої матері-господині у колядках і щедрівках. Обрядові пісні фіксують жіночий досвід у контексті традиційного аграрного життя, закарбовуючи ті архетипи, що протягом століть формували українську етнокультуру.

Весільні пісні відображають соціальний статус жінки, її перехід від дівочства до заміжнього життя, складні емоційні переживання, пов'язані з прощанням із рідною домівкою та входженням до нової сім'ї. Особливе місце в цьому циклі займає мотив коси – важливого символу дівочої честі. У піснях описується ритуал її розплітання, що знаменує прощання з безтурботним дівочим життям:

Ой розплету косу, розпущу русу,
Ой попливе вона за водою,
Ой не вернеться, як і молодість моя.

Ця пісня передає смуток і водночас урочистість моменту, адже з косою дівчина прощається назавжди, переходячи в новий статус дружини. Крім того, у весільних піснях часто відображено мотив благословення нареченої батьками, особливо матір'ю, яка дає своїй доньці настанови, передає життєву мудрість. Жінка постає як носійка родинних цінностей, берегиня сімейного вогнища. Саме через пісенну традицію передаються уявлення про належну

поведінку молодої дружини в новій сім'ї, зокрема її шанобливе ставлення до чоловікової родини.

У родинних піснях сільська жінка виступає в різних ролях – матері, дружини, доньки. Найбільш розповсюджені мотиви пов'язані з материнською любов'ю, турботою про дітей, а також із непростою долею жінки, яка нерідко змушена терпіти злигодні. Відомий цикл пісень про невістку, яка часто зображується як об'єкт знущань з боку свекрухи. У таких піснях, наприклад, нерідко зустрічається скарга молодої жінки на важку працю та несправедливе ставлення:

Посіяла я рожу коло хати,
Та й думала щастя зазнати,
А виросла рожа колюча,
А доленька моя не везуча.

Ці рядки передають душевний біль молодої жінки, яка змушена пристосовуватися до нових життєвих умов. Водночас у піснях нерідко згадується ідеал доброї та працюючої невістки, яка своєю мудрістю та терпінням зрештою завойовує прихильність нової родини. Материнська тема у родинних піснях набуває особливого значення, адже саме мати є символом безмежної любові та самопожертви. Багато пісень описують сум матері за дітьми, які покинули рідну домівку, або ж її переживання за їхню долю:

Ой летіла зозуленька через мою хату,
Та й жалібно кувала – де ж мої діти поділись.

Трудові пісні також містять яскравий образ сільської жінки, яка працює, не покладаючи рук. Народні пісні цього жанру відзначаються особливою динамікою, оскільки вони супроводжували різні види праці: жнива, прядіння, ткацтво, виготовлення домашніх виробів. Жінка в трудових піснях постає як головна трудівниця, яка своєю невтомною працею забезпечує добробут родини. У пісенних текстах часто зустрічається мотив жіночого співу під час праці, що не лише полегшував фізичне навантаження, а й виконував об'єднавчу функцію серед жіночої громади. У піснях, що супроводжували жнива, жінка зображується як працююча господиня, яка радіє щедрому врожаю:

Ой виїдемо в поле, серпи загостримо,
Ой заждемо жито, копи настовпимо,
Ой буде хлібина, буде пиріжина,
Буде в хаті радість для всього роду!

Значна частина фольклору присвячена праці жінки – від ранкового вставання до пізньої ночі вона опікується хатніми справами, роботою в полі, доглядом за худобою та підтримкою чоловіка. В одній із пісень підкреслюється її невтомна праця:

Ой рано, ранесенько,
До схід сонця встану я,
На двір вийду, погляну я –
Чи корівки надоели,
Чи пшениця змолочена.

У цих рядках відображається типова щоденна реальність сільської жінки, яка першою прокидається і береться до роботи. Її старанність є запорукою добробуту всієї родини, а пісні, що супроводжували трудові процеси, підкреслювали її силу, витривалість і майстерність у веденні господарства (Азарх, 2002).

Не менш важливими є і пісні, що супроводжували зимові види праці, особливо прядіння та ткацтво. Вони мали спокійніший, розмірений ритм, часто містили розповідні або повчальні мотиви. Жінка тут постає не лише як трудівниця, а й як носійка традицій, що передає молодшим поколінням навички ремесла та мудрість життя:

Пряду, пряду, тонку ниточку,
Щоб носив мій милий сорочку.

Щоб носив, не рвав, мене не забував,
Щовечора до хати вертав.

Ці пісні не лише зображували важливість жіночої праці, а й наповнювали її символічним змістом, пов'язуючи ремесло з любов'ю, турботою та сімейним благополуччям.

Отже, сільська жінка у весільних, родинних і трудових піснях постає в багатьох іпостасях – як наречена, дружина, мати, невістка, трудівниця. Кожен із цих образів відображає не лише реалії традиційного суспільства, а й уявлення про ідеали жіночої поведінки, моральні цінності та суспільні ролі. Весільні пісні розкривають перехідний статус дівчини, її переживання й очікування нового життя. Родинні пісні передають глибокі емоції, пов'язані із сімейними стосунками, підкреслюють важливу роль матері як берегині родини. Трудові пісні звеличують жіночу працю, надаючи їй сакрального значення й утверджуючи жінку як невтомну трудівницю, на плечах якої тримається весь родинний добробут. Саме через ці фольклорні жанри передається багатовікова мудрість народу, його уявлення про гармонію, сімейне щастя та роль жінки в житті громади.

Сільська жінка у традиційному суспільстві відігравала важливу роль не лише як берегиня роду та хранителька сімейного вогнища, а й як носійка глибоких емоцій, що знайшли відображення у народній пісенності. Пісні про кохання, тугу, розлуку та материнство в українському фольклорі відзначаються виразною чуттєвістю, багатством образів і символіки. Вони передають внутрішній світ жінки, її радості й печалі, мрії та страждання, соціальну роль і психологічні переживання. Народні тексти яскраво змальовують гаму почуттів – від світлого кохання до глибокої скорботи, пов'язаної з розлукою, невірністю чи втратою.

Тематика кохання є однією з найпоширеніших у народній творчості, й образ сільської дівчини чи молодої жінки в піснях часто ідеалізований. У багатьох текстах підкреслюється її краса, працелюбність, лагідність і чесність. Відомі українські пісні часто містять описи дівочої зовнішності: карі очі, руса коса, тонка струнка постать. Зустрічаються символічні порівняння з квітами, зорями, ранковою россою, наприклад:

Ой у вишневому садочку
Там дівчина воду брала,
Біле личко умивала,
Як та ружа, розцвітала.

Подібні тексти передають не лише красу дівчини, а й асоціації з чистотою, юністю та світлими надіями. Часто у піснях змальовується взаємне кохання, сповнене ніжності й вірності. Однак у фольклорній традиції багато місця відведено і стражданням, що виникають унаслідок нерозділеного почуття, обману чи примусових шлюбів. У таких творах жіноча туга передана через глибокий ліризм та сумовиті мелодії, як-от:

Ой піду я, в садочок вишневий,
Та й заплачу дрібними сльозами,
Не за ружу, не за барвіночок –
За коханим милим козаком.

У цьому уривку розлука з коханим викликає в дівчини глибоку печаль. Символіка вишневого саду натякає на втрачений рай закоханих, де раніше панувала гармонія. Туга за милим є одним із центральних мотивів українських народних пісень, особливо тих, що походять із періоду козацької доби, коли жінки залишалися вдома, чекаючи на своїх чоловіків із походів.

Пісні про розлуку мають широкий спектр мотивів: від суму дівчини, яка проводить свого нареченого, до глибокої скорботи матері, що втрачає сина. Часто

трапляються тексти, у яких жінка проводить свого судженого на війну або на заробітки. Така розлука сприймається як невідворотна життєва драма:

Ой летіла зозуленька
Через моє подвір'ячко,
Ой сказала, ой залилась:
Не прийде мій милий більше.

Образ зозулі тут є традиційним символом суму і віщування нещастя. Пісня передає внутрішній біль дівчини, яка усвідомлює невідворотність розлуки.

Не менш важливе місце у народній творчості посідає тема материнства. Жінка-мати в українському фольклорі є символом жертвності, ніжності та безмежної любові. Коліскові пісні, що виконували для немовлят, містять спокійні, розмірені мотиви та слова благословення. У них часто згадують природні образи – місяць, зорі, тихий вітерець:

Ой люлі, люлі, дитя моє,
Десь тато їде, щастя везе.
А ти, маленьке, спи, не плач,
Принесе тато добрий калач.

Коліскові пісні не лише втихомирювали дитину, а й формували її світогляд, передавали цінності та традиції. У них часто простежується материнська молитва, побажання здоров'я та щасливої долі.

Особливе місце займають пісні, що оспівують материнське горе. Український народний епос містить багато творів, у яких мати оплакує загибель сина на війні або нарікає на важку долю своїх дітей. Такі пісні відзначаються глибоким драматизмом і сповнені емоційного надриву:

Ой синочку, голубочку,
Де ж ти моя радість?
В чистім полі козаченьку
Застала недоля.

Народна пісенність також передає боротьбу жінки з важкою долею, її прагнення до свободи й особистого щастя. Нерідко в народних текстах зустрічаються мотиви опору примусовому шлюбу, бажання вирватися з-під соціальних обмежень (Качак, 2022). Дівчина шукає способів відстояти свою честь, інколи навіть через вчинки, які суперечать традиціям:

Ой за гаєм, гаєм
Там дівчина плаче,
Бо не хоче брати,
Та й заміж не хоче.

Пісні відображають не лише страждання, а й силу духу жінки, її здатність встояти перед труднощами та знаходити розраду в материнстві, сім'ї, вірі чи навіть у самій пісні, що слугує засобом емоційного самовираження. У деяких текстах звучить мотив примирення з долею, де жінка приймає своє життя таким, яким воно є, знаходячи в ньому сенс та внутрішню гармонію:

Не журися, дівчино,
Що в селі зросла,
Бо і в полі квітка красна,
Як зірка ясна.

Пісенна традиція українського народу, що стосується теми кохання, туги, розлуки та материнства, є надзвичайно багатоманітною. Вона відображає всі аспекти життя жінки, її радощі та смутки, її внутрішній світ і роль у суспільстві. Через символіку, метафори й емоційне забарвлення пісенних текстів передається філософія народної культури, де кожне слово має глибоке значення. Сільська жінка у фольклорі постає не лише берегинею дому, а й утіленням вірного кохання, материнської ніжності та людської долі, сповненої випробувань і переживань (Кукуленко-Лук'янець, 2019).

Окрім родинної сфери, народна творчість розкриває роль жінки в громадському житті. Вона брала активну участь у сільських зібраннях, обрядових дійствах, допомагала організовувати громадську працю, а також була носійкою традицій та берегинею моральних засад спільноти. Народні пісні підкреслюють, що жінка не лише дбала про власну сім'ю, а й сприяла збереженню гармонії всього сільського колективу. Пісні відображають її участь у толоках – спільній праці, що мала не лише економічне, а й соціальне значення. У таких піснях звучать мотиви колективної взаємодопомоги, особливо під час жнив, збирання льону, прядіння чи інших сезонних робіт:

Ой збирались дівоньки вулицею йти,
Жито жати, снопи в'язати,

А молода господиня всіх хлібом вгощати.

Такі пісні не лише підтримували ритм праці, а й зміцнювали почуття єдності та взаємопідтримки серед жінок. Вони працювали разом, співали, радилися, обмінювалися досвідом, формуючи в такий спосіб міцні соціальні зв'язки. Спільна праця була способом соціалізації молодих дівчат, їхньої підготовки до сімейного життя, оскільки під час роботи вони навчалися не лише господарських навичок, а й правил поведінки у громаді.

Особливу роль жінка відігравала в обрядах і ритуалах, пов'язаних з народженням, весіллям і похоронами. Народні пісні детально описують її участь у цих подіях, підкреслюючи відповідальність за підтримку сімейної гармонії та духовної рівноваги громади. У весільних піснях, наприклад, матері часто доводиться благословляти доньку перед шлюбом, а разом із благословенням вона дає їй важливі життєві настанови:

Благослови, моя мати,
В чистім полі жито жати,
А як будем жито жати –
Щасливу долю споживати.

Ці рядки свідчать про вагому роль матері у створенні нової сім'ї, адже її слова та поради вважали особливо важливими для молодої дружини. Весільні пісні також зображують сум і тугу матері, яка відпускає доньку в чужу сім'ю, що символізує зміну її соціального статусу:

Ой матусенько моя ріднесенька,
Як же я буду без тебе жити?
Як же я буду в чужій сторонці
Без твоєї ради, без твоєї опіки?

Жінки відігравали винятково важливу роль у похоронних обрядах, оскільки саме їм традиційно відводили функцію оплакування покійних і забезпечення виконання ритуалів, що сприяли переходу душі в потойбічний світ. Особливо важливим елементом цього процесу були голосіння – особливі лірично-епічні твори, що передавали смут, біль втрати та висловлювали шану померлому. Жінки, які виконували ці голосіння, зазвичай мали особливий дар – їхні слова звучали пронизливо й емоційно, адже вони не лише висловлювали власний сум, а й служили своєрідним посередником між світом живих і мертвих.

Голосіння часто починалися з безпосереднього звернення до покійного, у якому виражалось горе родичів і знайомих:

Ой чом же ти, синочку, не озвешся,
Чом з могили до нас не вернешся?
Чи ж не чуєш, як мати голосить,
Як серденько від жалю заносить?

У таких рядках простежується не лише глибока туга матері за втраченим сином, а й народне уявлення про можливість діалогу між світом живих і мертвих. Голосіння часто виконували не тільки матері, а й сестри,

дружини, бабусі, які своїм співом супроводжували ритуали поховання.

Окрім особистого горя, голосіння також підкреслювали соціальну роль покійного. Якщо йшлося про господаря, який залишив свою сім'ю, звучали рядки:

Ой нема вже хазяїна в хаті,
Хто ж буде нивку в полі орати?
Хто ж діток малих догляне,
Хто ж про вдову в журбі згадає?

Такі слова не лише підкреслювали втрату конкретної людини, а й відображали біль усієї громади, яка втрачала свого важливого члена.

Жінки, які голосили, вірили, що їхні слова допомагають душі покійного легше відійти в інший світ. У народних традиціях існували певні канонічні формули, які використовували для звернення до померлих й опису їхнього нового стану:

Ой лети, душе, у світ Божий,
Де немає ні сліз, ні горя,
Де ангели крильми обіймають,
Де душі праведні спочивають.

Ці рядки відображають народне уявлення про загробне життя, у якому душа знаходить спокій після важкого земного шляху.

Окреме місце в похоронній пісенній традиції займали голосіння за чоловіками, які загинули на війні. Жінки висловлювали тугу за коханими й оплакували їхню долю:

Ой, мій милий, де ти нині,
Чи в сирій землі, чи на чужині?
Чи вітер буйний тебе колише,
Чи мати сива за тобою тужить?

Отже, голосіння та похоронні пісні сільських жінок були не просто вираженням скорботи, а й важливим соціокультурним явищем, що допомагало громаді зберігати традиції та підтримувати духовний зв'язок між поколіннями.

Образ сільської жінки у народних піснях також постає через призму її чеснот – працелюбності, скромності, вірності, жертвовності та внутрішньої сили. Народна пісня постає своєрідним дзеркалом суспільної моралі, у якому закарбовані уявлення про жіночу доброчесність, правила поведінки та ставлення до родини, громади і самої себе.

Однією з найвищих моральних чеснот, що оспівується у фольклорі, є працюватість. Сільська жінка змальовується як невтомна трудівниця, яка день і ніч працює заради родини. У народних піснях підкреслюється, що жінка не лише веде домашнє господарство, а й бере активну участь у сільськогосподарських роботах. Такі мотиви часто звучать у піснях, що супроводжували жнива, прядіння чи тkania:

Ой у полі жито, жито,
Жала його дівка, жала.
Жала, жала, не втомилась,
Ще й пісенька завелась.

Ці рядки підкреслюють, що праця не є для жінки лише обов'язком, а й природним виявом її внутрішньої гармонії. Робота супроводжується піснею, що свідчить про позитивне ставлення до фізичної праці як до невід'ємної складової жіночої гідності.

Важливою моральною чеснотою, яку оспівують у піснях, є жіноча вірність. Вона виявляється не тільки у подружніх стосунках, а й у ширшому розумінні – як вірність рідним, своїй землі, традиціям (Помирча, & Клименко, 2020). Народні пісні часто зображають жінку, яка попри всі труднощі залишається вірною своєму чоловікові, навіть якщо він на чужині або загинув:

Ой не шуми, луже, зелений байраче,
Бо мій милий на війні, та вже не вертаче.

А я його дожидала та все виглядала,
Та не буде більше мого коханого.

Ці слова свідчать про високий рівень емоційної відданості, який вважали однією з головних чеснот жінки. Народна мораль засуджувала невірність, підступність, легковажність у почуттях, а тому жінка, яка порушувала ці норми, нерідко ставала об'єктом осуду в піснях.

Окрім цього, народні пісні часто звертаються до теми жіночої мудрості та скромності. Образ розумної, стриманої жінки, яка знає, як правильно поводитися в суспільстві, користується великою повагою у громаді. У піснях засуджується балакучість, легковажність, гордовитість, що могли зруйнувати не лише родину, а й загальний моральний порядок у селі. Жінка, яка вміла бути стриманою, поміркованою, справедливою, цінувалася найбільше:

Ой не хвалися, дівчонко, красою,
Хвалися своїм розумом та добротою.
Бо краса, як квітка, скоро опадє,
А добре серце вік не пропаде.

Такий підхід до жіночого образу пояснюється тим, що в селянській громаді велике значення надавали не зовнішній привабливості, а внутрішнім якостям. Добре слово, чесність, поміркованість і вміння залагоджувати конфлікти були найціннішими рисами.

Народні пісні також підкреслюють моральний обов'язок жінки дбати про гармонію в родині та нести відповідальність за стосунки між її членами. Вона мала бути не лише дружиною, а й вихователкою, мудрою наставницею, берегинею родинного вогнища:

Ой гляди ж ти, дівчинонько, як будеш дружиною,
Щоб не було у хатині ні сварки, ні крику.
Щоб чоловік тебе любив,
Щоб дітки тебе не цурались.

Народна пісня закарбувала в собі найважливіші морально-етичні уявлення українського народу про жінку. Вона постає як символ доброчесності, працелюбства, відданості, мудрості та материнської любові. Пісні не лише відображають ці якості, а й формують певний ідеал, до якого прагнули жінки в традиційному суспільстві. Через фольклорні образи передавалися етичні норми, що слугували основою для виховання наступних поколінь.

В українському фольклорі образ сільської жінки не існує ізольовано, а взаємодіє з іншими соціальними образами, такими як шляхетна панянка, козака дружина, вдова, наймичка, мандрівниця та чарівниця. Кожен із цих типажів формувався під впливом суспільних і культурних умов, відображаючи різні грані жіночої долі, а їхні взаємозв'язки допомагають зрозуміти, як народні уявлення про жінку змінювалися залежно від соціального статусу, життєвих обставин та історичних подій.

Образ сільської жінки найтісніше переплітається з образом козачки – дружини або матері воїна, яка змушена поєднувати традиційні хатні обов'язки з тривогою за чоловіка, що перебуває на війні. У народних піснях козачка часто зображується як сильна, витривала, здатна самотужки вести господарство, а іноді навіть йти в похід разом із чоловіками. Вона може чекати свого козака роками або оплакувати його загибель, зберігаючи вірність до останніх днів. Такі мотиви зустрічаються у багатьох піснях:

Ой у полі вітер віє,
А по морю хвиля б'є,
Мій миленький на війні є,
А я бідна жду його.

Ця пісня відображає глибоку емоційну прив'язаність козачки до свого чоловіка, її терпіння та очікування, що стають центральними елементами її жіночої долі. Водночас у фольклорі можна знайти й інший мотив – коли

жінка не витримує довгої розлуки, виходить заміж за іншого, а потім стикається з осудом суспільства:

Ой кувала зозуленька та й на новий двір,
Та не дочекалася дівка козаків.

Паралельно з образом козачки в народних піснях зустрічається шляхетна панянка – жінка з вищих суспільних верств, яка, на відміну від сільської, не змушена працювати фізично, однак також іноді зазнає певних моральних випробувань. Її життя асоціюється з багатством, але не завжди зі щастям. Нерідко пісні протиставляють сільську дівчину й панянку, підкреслюючи, що проста працююча жінка має щасливішу долю, ніж та, яка вросла в розкоші, але позбавлена свободи вибору:

Ой у місті дівчинонька в оксамиті ходить,
А у полі сільська дівка – та й пісенька дзвонить.
Що мені ті срібла-злата, як серце не тішить,
Ліпше в полі заспівати, ніж у теремі нидіти.

У цій пісні сільська дівчина змальовується як щасливіша, бо вона має свободу – співати, працювати, обирати свою долю, тоді як панянка хоч і живе в розкоші, але позбавлена радості.

Ще один важливий соціальний образ – наймичка, яка походить із селянського середовища, але змушена працювати в чужих людей. Вона часто постає як безправна, покірна, позбавлена підтримки рідних, а її доля нерідко трагічна. Народні пісні змальовують її життя в чужому домі як важку працю, приниження, а іноді й нещасливе кохання:

Ой у панському дворі, як у темних лісі,
Ніхто мене не питає, чи втомилась, чи ні.
Рано встану, пізно ляжу,
Всю роботу я зневажу.

У таких піснях звучить глибока соціальна несправедливість, адже наймичка позбавлена права на власне життя, змушена терпіти чужу владу та часто залишається беззахисною перед жорстокістю світу.

Образ вдови також тісно пов'язаний з образом сільської жінки, адже багато жінок втрачали чоловіків через війни, хвороби чи нещасні випадки. Вдовині пісні сповнені туги, роздумів про втрачений час та тягар самотності. Однак народний фольклор також показує вдову сильною, витривалою, здатною не лише самотійно виховувати дітей, а й відстоювати свої права:

Ой хто ж мені допоможе та сина ростити?
Чи ясне сонце, чи місяць в світлиці?
Ой піду я, вдова, у поле, у ниву,
Щоб було в синочка хліба на зиму.

У таких піснях вдова змальовується як самодостатня жінка, яка попри горе не впадає у відчай, а знаходить у собі сили жити далі.

Взаємодія образу сільської жінки з образом мандрівниці чи чарівниці надає фольклору містичного відтінку. Народна уява наділяла певних жінок здатністю передбачати майбутнє, зцілювати або наводити пристріт. Таких персонажів водночас поважали і боялися, оскільки вони виходили за межі звичного жіночого життєвого шляху. Іноді вони постають як жінки, що втратили родину чи були змушені залишити своє село, після чого набули надприродних здібностей:

Ходила я лісом, ходила гаями,
Щось мені повідало вітер між кущами.
Що не буде щастя в мене ні вдома, ні в світі,
Бо моя доля – з вітром летіти.

Отже, у фольклорі відображається складний, багатогранний образ української жінки. Сільська жінка є основою традиційного суспільного укладу, але вона взаємодіє з іншими типажми, що дає змогу розкрити її риси ще глибше. Вона може бути і вірною дружиною

козака, і наймичкою, і вдовою, і панянкою, і навіть мандрівницею, яка шукає свою долю. Її життєвий шлях залежить від історичних обставин, соціального статусу, однак незмінним залишається одне – сила її характеру, витривалість і глибока моральна основа, які роблять цей образ одним із найважливіших у традиційному українському фольклорі.

Дискусія і висновки

Результати дослідження дають змогу дійти висновку, що образ сільської жінки в українському фольклорі є багатограним і відображає її роль у родинному та громадському житті, а також морально-етичні цінності, що передавалися з покоління в покоління через народну пісню. Дослідження обрядових і родинно-побутових пісень засвідчує, що центральне місце в пісенному фольклорі посідають теми жіночої праці, материнства, сімейних обов'язків, любові, туги та моральної стійкості. Важливим є символічне значення цих мотивів: краса, чесність, терпіння, жертвність і мудрість жінки оспівуються як ідеальні риси, що формують традиційне уявлення про жіночу долю.

Значну увагу в пісенній традиції приділено відображенню соціальних функцій жінки – вона постає не лише як берегиня сім'ї, а і як активна учасниця громадських ініціатив, обрядів і ритуалів. Через весільні, похоронні, трудові пісні передається уявлення про її відповідальність за підтримку гармонії в родині, передачу культурних традицій і забезпечення матеріального добробуту.

Порівняльний аналіз показує, що хоча образ сільської жінки в українському фольклорі має спільні риси з відомими образами в інших слов'янських культурах, усе ж українська народна пісня виокремлює її особливий емоційний світ, акцентуючи увагу на особистих переживаннях, духовній силі та моральній витримці. Отже, народнопісенна традиція відіграє важливу роль у збереженні та трансляції культурних цінностей, формуючи ідеал жіночності, що ґрунтується на відданості родині, працелюбності та внутрішній гармонії.

Список використаних джерел

- Азарх, І. (2002). Образ жінки-трудівниці в українських історичних піснях і думах XVI – першої половини XVII ст. *Український історичний збірник*, 4, 168–177. <https://lib.in.ua/102687-stattia-obraz-zhinky-trudivnytsi-v-ukrainskyh-istorychnyh-pisniakh-i-dumah-hvi-pershoi-polovyny-hvii-st>
- Башкирова, О. (2020). Художня репрезентація жіночості в сучасній українській романістиці. *Слово і Час*, 6(714), 72–86. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2020.06.72-86>
- Заспа, І. Ю. (2022). Трансформація жіночих образів-символів у сучасній українській візуальній культурі: час незалежності. *Питання культурології*. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269371>
- Іваницька, Т. (2020). Жіночий портрет у творчості Андрія Коцки 1930–1980 рр. *Народознавчі зошити*, 5(155), 1158–1167. <https://doi.org/10.15407/nz2020.05.1158>
- Качак, Т. Б. (2022). Емоції як засіб вираження гендерної ідентичності героїв у сучасній українській прозі для підлітків. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 33(72). <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/13>
- Конопля, Л. А., & Скорбач, Т. В. (2019). Роль жінки в українській літературі та житті. У *Гендер. Екологія. Здоров'я* (с. 205–206). Харківський національний медичний університет. <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/23052>
- Кукуленко-Лук'янець, І. (2019). Психологічний образ жінки в українській літературі. *Проблеми сучасної психології*, 8. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-8.%p>
- Кулакевич, Л. М., & Десева-Наюк, О. А. (2019). Особливості інтерпретації образу Роксолани в повісті О. Назарука "Роксолана, жінка Халіфа й Падшаха Сулеймана Великого, завойовника і законодавця" та роман П. Загребельного "Роксолана". *Тайни художнього тексту (до проблеми поетики тексту)*, 24, 70–79. <https://www.researchgate.net/publication/341121466>
- Менший, А. (2016). Образи "нових" жінок у новелістиці М. Коцюбинського та М. Могиланського. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*, 6. <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/161>
- Лях, Т. (2022). Образ жінки в українській новелі кінця XIX – початку XX століть: поетика, художня антропологія. *Наукові записки ХНПУ*

ім. Г. С. Сковороди. *Літературознавство*, 1(99), 101–119. <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2022.1.99.07>

Сокіл, Г. (2023). Образ жінки в українських обрядових піснях: функціональне спрямування, традиційні смисли. *Slavia Orientalis*, LXXII(1), 15–28. <https://doi.org/10.24425/slo.2023.145194>

Телегіна, Н., & Пасічник, О. (2020). Специфіка психологічної портретизації жіночих образів у романі Сідні Шелдона "the other side of midnight": контрастність зображення. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 31(2), 265–270. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213990>

Ткаченко, В. (2023). Жіночі характери у прозі Ганни Барвінок: система духовних цінностей. *Українська література: історичний досвід і перспективи*, 2, 70–80. <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2023-2-70-80>

Помирча, С., & Клименко, О. (2020). Дослідження українських народних пісень у контексті гендерології. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2, 272–279. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2016.196123>

Шишкова, К. (2022). До питання вивчення образу жінки в українській літературі. В О. О. Маленко (Гол. ред.), *Український світ у наукових парадигмах*. (с. 169–170). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/9465>

Шульга, О. О. (2022). Типи жіночих образів у романі "Фортеця на Борисфені" В. Чермериса. *Закарпатські філологічні студії*, 23(2), 242–249. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.2.47>

Шульга, О. О. (2020). Жіночі образи в драматичній поемі "Бояриня" Лесі Українки. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*, 1(II), 198–203. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2020-1-2-26>

Яковлева, І. В. (2021). Трансформація образу сильної-мужньої жінки у творчості Бориса Грінченка та Євгена Маланюка. *Міжнародний науковий журнал "Грааль науки"*, 11, 356–359. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.059>

Чуй, А. (2015). Дівочі образи народних пісень про кохання. *Філологічні науки. Літературознавство*, 9, 189–193. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9491/1/37.PDF>

References

Azarkh, I. (2002). The Image of a Working Woman in Ukrainian Historical Songs and Dumas of the 16th – First Half of the 17th Centuries. *Ukrainian Historical Collection*, 4, 168–177 [in Ukrainian]. <https://lib.in.ua/102687-stattia-obraz-zhinky-trudivnyczy-v-ukrainskyh-istorychny-pisniakh-i-dumah-hvi-pershoi-polovyny-hvii-st>

Bashkurova, O. (2020). Artistic Representation of Femininity in Modern Ukrainian Novels. *Slovo i Chas*, 6(714), 72–86. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2020.06.72-86> [in Ukrainian].

Zaspa, I. Yu. (2022). Transformation of female images-symbols in modern Ukrainian visual culture: the time of independence. *Questions of cultural studies*. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269371> [in Ukrainian].

Ivanytska, T. (2020). Female portrait in the work of Andriy Kotska 1930–1980. *Ethnographic notebooks*, 5(155), 1158–1167. <https://doi.org/10.15407/nz2020.05.1158> [in Ukrainian].

Kachak, T. B. (2022). Emotions as a means of expressing the gender identity of heroes in modern Ukrainian prose for teenagers. *Scientific notes of V. I. Vernadskyi TNU. Series: Philology. Journalism*, 33(72). <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/13> [in Ukrainian].

Konoplya, L. A., & Skorbach, T. V. (2019). The role of women in Ukrainian literature and life. Gender. In *Ecology. Health* (pp. 205–206). Kharkiv National

Medical University [in Ukrainian]. <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/23052>

Kukulenko-Luk'yanets, I. (2019). The psychological image of women in Ukrainian literature. *Problems of modern psychology*, 8 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-8-%p>

Kulakevych, L. M., & Deeva-Nayuk, O. A. (2019). Peculiarities of the interpretation of the image of Roksolana in the story of O. Nazaruk "Roksolana, the woman of the Caliph and Padishah Suleiman the Great, the conqueror and the legislator" and the novel by P. Zagrebely "Roksolana". *Secrets of the artistic text (to the problem of the poetics of the text)*, 24, 70–79 [in Ukrainian]. <https://www.researchgate.net/publication/341121466>

Menshiy, A. (2016). Images of "new" women in the short stories of M. Kotsyubynsky and M. Mohylyansky. *Literary process: methodology, names, trends*, 6 [in Ukrainian]. <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/161>

Lyakh, T. (2022). The image of a woman in the Ukrainian short story of the late 19th – early 20th centuries: poetics, artistic anthropology. Scientific notes of the KhNPU named after G.S. Skovoroda. *Literary studies*, 1(99), 101–119 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2022.1.99.07>

Sokol, G. (2023). The image of a woman in Ukrainian ritual songs: functional orientation, traditional meanings. *Slavia Orientalis*, LXXII(1), 15–28 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24425/slo.2023.145194>

Telegina, N., & Pasichnyk, O. (2020). Specifics of psychological portraiture of female images in Sidney Sheldon's novel "the other side of midnight": contrast of the image. *Current Issues in the Humanities*, 31(2), 265–270 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213990>

Tkachenko, V. (2023). Female Characters in the Prose of Hanna Barvinok: a System of Spiritual Values. *Ukrainian Literature: Historical Experience and Perspectives*, 2, 70–80 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2023-2-70-80>

Pomyrcha, S., & Klymenko, O. (2020). Research on Ukrainian Folk Songs in the Context of Genderology. *Collection of Scientific Works of the Uman State Pedagogical University*, 2, 272–279 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2016.196123>

Shishkova, K. (2022). On the issue of studying the image of women in Ukrainian literature. In O. O. Malenko (Ed. chief), *Ukrainian world in scientific paradigms* (pp. 169–170). Kharkiv. National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda [in Ukrainian]. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/9465>

Shulga, O. O. (2022). Types of female images in the novel "Fortress on Borysphen" by V. Chemerys. *Transcarpathian Philological Studies*, 23(2), 242–249 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.2.47>

Shulha, O. O. (2020). Female images in the dramatic poem "Boyarina" by Lesya Ukrainka. *Bulletin of the Zaporizhzhia National University. Philological Sciences*, 1(II), 198–203 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2020-1-2-26>

Yakovleva, I. V. (2021). Transformation of the image of a strong-manly woman in the works of Boris Grinchenko and Yevhen Malanyuk. *Grail of Science*, 11, 356–359 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.059>

Chuy, A. (2015). Girlish images of folk love songs. *Philological sciences. Literary studies*, 9, 189–193 [in Ukrainian]. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9491/1/37.PDF>

Отримано редакцією журналу / Received: 13.03.25

Прорецензовано / Revised: 29.04.25

Схвалено до друку / Accepted: 17.05.25

Alisa DANYLEVYCH, PhD (History), Assist.

ORCID ID: 0000-0002-7813-1209

e-mail: danilevich_78@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Nataliia KOLOMIETS, PhD (History), Assist.

ORCID ID: 0000-0001-8824-7814

e-mail: ndmukh@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE IMAGE OF THE RURAL WOMAN IN UKRAINIAN FOLK SONGS

Background. Ukrainian folk song creativity is one of the most important sources for studying the cultural values, social relations, and worldview perceptions of traditional society. The image of the rural woman occupies a central place in this tradition, reflecting her role in the family, community, labor, and ritual spheres. The study of this image allows for a deeper understanding of traditional concepts of femininity, moral and ethical norms, as well as the mechanisms of preserving and transmitting social experience through oral folklore. This topic gains particular relevance in the context of contemporary changes in gender roles and the rethinking of traditional cultural values. This article aims to conduct a comprehensive analysis of the image of the rural woman in Ukrainian folk songs, identify key themes and motifs related to the female image, reveal their symbolic significance, and explore how women's social functions within the family and community were conveyed through song tradition.

Methods. To achieve the stated goal, a range of interdisciplinary methods were used: song textual analysis to study thematic dominants and motifs; semiotic analysis to interpret the symbolic meaning of female images; the historical-cultural method to correlate the song material with actual social processes; as well as comparative analysis to identify common and specific features in the folklore of other Slavic peoples. In addition, a gender-based approach was applied, allowing for the exploration of how the female role in society is perceived through the folk song tradition.

Results. The study demonstrated that in Ukrainian folk songs, the rural woman appears as a multifaceted image that combines the traits of a caring mother, a faithful wife, a hardworking homemaker, and an active participant in community life. The songs emphasize the importance of women's labor, their moral virtues, and resilience in the face of life's difficulties. The emotional world of women is also reflected—their joys, anxieties,

and sorrows-expressed through lyrical motifs. It was found that Ukrainian folk creativity not only reflects everyday realities but also constructs an idealized female image that embodies traditional moral values.

C o n c l u s i o n s . *The analysis of Ukrainian folk songs confirms that the image of the rural woman plays a significant role in the folklore tradition, embodying key moral and ethical ideals and social guidelines. Through folk songs, ideas about women's duties, life purpose, and mechanisms of social interaction in traditional Ukrainian society were transmitted. The study of this image not only deepens the understanding of folk worldview but also contributes to the preservation of cultural heritage, offering an opportunity to reconsider traditional gender roles in modern society.*

K e y w o r d s : *folklore traditions, narrative structures, cultural identity, social roles, artistic representation.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.